אנגעפירט פון׳ם לערער פארבאנד פון די אידישע וועלטלאכע שולן אין ווייניפעג

יאנקעלעס חנוכה-לעמפל

(פון דער סעריע: "דאס אינגעלע יאנקעלע") פון פאריק זאלף

12

אמאל, א צווייטן מאל אין א דריטן מאל. באפט דעד זיידע איך אונטער דעם נייעם ניגונד׳ל אין זינגט מיט, פארגעסט אין גאנצן אן זיין אייגענעם לידל, וואס ער האט פריער געזונגען. זינגען אלע: זיידע, מאמע און דאס איינציקל דאס נייע לידעלע ביז די ליכטעלאך לעשן זיך אויס . . . און ביים זיידן אין אייג צינדט זיך אן א טרער . . . נעמט זיך יאנקעלע פאר׳ן דריידל, שלעפט דעם זיידן פאר אן ארבל, ער זאל מיט אים אין דריידל שפילן. שפילט יאנקעלע מיט׳ן זיידן אין דריידל, דרייט זיך דאס דריידל לאנג, לאנג אין דעם רעדל און יאנקעלע האלט אין איין געווינען ביים זיידן . . .

די ווינטערדיקע זון איז שוין פארגאנגען. דא און דארט צינדן זיך אן אין דער הויך, אויפ׳ן הימל, די שטערנדלאך, באווייזן זיך און קוקן אראפ אז מיט קינדערשע, פרייליכע אייגלאך. די נאכטיקע שאטנס איילן זיך אויס־צושפרייטן זייער נאכטיקן שלייער. יאנקעלעס זייד איילט זיך אויך בענשן חנוכה־ליכטלאך. נעמט ער ארויס פון א פעקעלע א ליכטל צינדט עס אן, גיט עס א נאמען "שמש". און דאס צווייטע ליכטל שטעלט ער ארויס אין דעם ערשטן רערל פון זיין חילצערן חנוכה־מנורה. מאכט פרום א ברכה, הויך אויפ׳ן קול. פריילאך איז דער זיידע. דערלעבט נאך א חנוכה... זינגט דער זיידע עפעס א לידל "הנרות הללו". גייט ארום איבער דער שטוב אהין און צוריק. פאטשט מיט די הענט פון פרייד און נחת. יאנקעלע גייט אים נאך טרעט ביי טרעט. וויל אויך מיטזינגען דעם זיידנס לידל, פארשטייט ער אבער ניט דעם זיידנס ווערטער. רוקט ער זיך אוועק פון דעם זיידן. לויפט אין קאמער ארויס, שלעפט ארויס שטרויעלאך פונ׳ם "סעניק" און צינדט זיי אן ביים חנוכה־ליכטל. ברענט זיך אויס א שטרויעלע נאך א שטרויעלע. דערזעט עס דער זיידע. ווערט ער א פארציטערטער, צעשריים ער זיך אויף יאנקעלען מיט פארדרס: — אוי, יאנקעלע וואס טוסטו? מען טאר עס ניט טאן, מען מעג נאר בלויז קוקן, קוק יאנקעלע, וויפל דו ווילסט, וויפל דיין הארץ גלוסט, אבער טשעפען עס טאר מען ניט . . .

שייט יאנקעלע און קוקט, עס דוכט זיך אים, אז דאס ליכטל ברענט עפעס זייער שיין, ווי א חנוכה־ליכטל קאן. איז זיך יאנקעלע שטארק מתקנא אן דעם זיידנס חנוכה־לעמפל, וואס ברענט אזוי שיין. עס פארווילט זיך אים אויך האבן אזא. רופט ער זיך אפ צום זיידן: — זיידע, כ׳וויל אויך האבן אזא חנוכה־מנורה ווי דיינע. לאכט דער זיידע מיט זיין גוטמוטיקן געלעכטער, גלעט אים איבער׳ן קעפל און זאגט: — אך, ס׳ארא שטיפער דו ביסט, דו ווילסט שוין גאר א גרויסער זיין . . . אבער גוט, — זאגט דער זיידע, — כ׳וועל דיר אויך מאכן אזא. נעמט זיך דער זיידע פאר׳ן געצייג. עפנט זיין קעסטל, נעמט ארויס פון דארט דאס ניגונ׳דל ביים זיידן אין דעם זעלבן טאן . . .

פארווילט זיך אויך יאנקעלען עפעס זינגען אנטקעגן זיינע ליכטעלאך, רוקט ער זיך צו צו דער מאמען און בעט זי, זי זאל אים א חנוכה־לידל זינגען. דערמאנט אים די מאמע דאס לידעלע, וואס דער טאטע זיינער פלעגט פאר אים זינגען, איי דער ער איז קיין אמעריקע געפארן. דערפרייט זיך יאנקעלע און פאנגט אויף אן זינגען מיט דער מאמען. דאס לידעלע איז א שיינס, דאס לידעלע זינגט זיך אזוי:

"ברוך אתה", זינגט דער טאטע
און ער צינדט די ליכט,
און די שטראלן מילדע פאלן
אויף זיין בלאס געזיכט.
און א פייער הייליק טייער
אין די אויגן לייכט.

דערהערט דער זיידע דאס לידעלע, ווערט ער פארגאפט: — אַ, וואַ, אַ־וואַ. אזא שיין לידעלע, אזעלכע שיינע ווערטער, ער הערט עס צום ערשטן מאל . . . בעט דער זיידע יאנקעלען און דער מאמען זיי זאלן עס נאך אמאל און נאך אמאל איבער זינגען. זינגט יאנקעלע און זיין מאמע דאס לידל נאך און דער מידער מיט די גלידער האט זיך אויסגעגלייכט.

אלטע קלאנגען לאנג פארגאנגען — ניין! עס קלינגט נאך צינד.
זינג מיר טאטע, "ברוך אתה"
און איך בלייב דיין קינד. (א. רייזן)

דערהערט דער זיידע דאס לידעלע, ווערט ער פארגאפט: — אַ, וואַ, אַ־וואַ. אזא שיין לידעלע, אזעלכע שיינע ווערטער, ער הערט עס צום ערשטן מאל . . . בעט דער זיידע יאנקעלען און דער מאמען זיי זאלן עס נאך אמאל און נאך אמאל איבער זינגען. זינגט יאנקעלע און זיין מאמע דאס לידל נאך

דער אנגעבלאזענער העלד

פון דוד ראדין

(שלוס פון לעצטן פרייטאג)

אז דער פיינט האט דערהערט אזא געלעכטער, און דערזעען אזא גרויסן מענשן מיט לאנגע פיס, טאנצן גלייך אויף זיי, האבן זיי זיך אלע דערשראקן און געגומען לויפן. בערל אבער, האט זיך געטאנצט גלייך אויפ׳ן פיינט און טאנצנדיק האט ער אויסגעלייגט אלע פיינט און האט געוואר־נען די מלחמה.

בערל האָ טהָ אויפגעטאן, האבן זיי אים בערל האט ד׳אויפגעטאן, האבן זיי אים שטארק געלויבט, אים באהאנגען ארום־און ארום מיט מעראלן און אים א נאמען גע־געבן: דער אנגעבלאזענער העלד.

די מלחמה דאקטוירים האבן אים אנגע־זאגט, אז פון היינט אן און ווייטער, זאל ער זיך חיטן פאר נארקען. ונארים טאמער וועט אים נאר א נארל א שטאך טאן, אזוי וועט פון אים די גאנצע לופט ארויס און ער וועט פאלן און שטארבן. האט בערל זיי צוגעזאגט אז ער וועט זיך חיטן.

נאך דער מלחמה, אז בערל איז צוריק־געקומען, זיינען אלע געקאפן אנקוקן בערל דעם אנגעבלאזענעם העלד. זיין נאמען איז געווען ביי אלעמען אויף די ליפן און אלע האבן אים באוואונדערט.

בערל, דער אנגעבלאזענער העלד, האט געמוזט שקאפן אין דרויסן, איין אלע הייזער זיינען געווען צו קליין פאר אים. מאכן פאר זיך אריין א גרויס הויז, האט ער ניט געוואוסט ווי אויי. איז ער געגאנגען צו מענשן און זיך געבעטן מ׳זאל אים מאכן א הויז, אבער קיינער האט זיך ניט גע־וואגט אונטערנעמען מאכן א הויז פאר בערל דעם אנגעבלאזענעם.

אז בערל איז איבערגעשלאפן א פאר נעכט אין דרויסן, האט ער דערזעען, אז שלאפן אין די שטאטיקע גאסן איז ניט גוט, ער קען זיך ניט אויסשפרייטן, און קען זיך ניט אויסצייען, ווייל די גאסן זיי־נען פאר אים צו קליין און צו שמאל. האט ער פארקאפן די שטאט און איז אוועק אי־בער שטענדיק ביז ער איז געקומען צו א גרויסן פעלד, האט ער זיך דארט אוועק־געלייגט, זיך אויסגעצויגן און איז איינגע־שלאפן.

אז בערל איז געשלאפן האט ער זיך גע־פילט זייער גוט, אבער, ווען ער איז אויפ־געשטאנען איז ער געווען הונגעריק און ניט געהאט וואס צו עסן. גיין צוריק אין שטאט אריין זוכן עסן האט ער זיך גע־פילט, האט אים געגומען זוכן איבער׳ן פעלד טאמער וועט ער דארט עפעס געפי־נען. און אז מ׳זוכט געפינט מעה. בערל האט ביים זייט פון פעלד געפונען א גאנצן אוצר — א־ווערל פון שווארצע בערעס. באטראכט ער די בערעס און זעט, אז זיי וואקסן אויף שטעכיקע ביימעלאך, אז אויף די ביימעלאך זיינען דא מער נאדלען ווי בערעס. דערמאנט ער זיך וואס די מלחמה דאקטוירים האבן אים אנגעזאגט זיך צו היטן פאר נאדלען — און, ער וויל שוין אוועקגיין. ווילט זיך אים אבער עסן, טראכט ער זיך: ווען ער וועט האלטן זיין זייגע לאנגע הענט אראפקלייבן די בערעס, וועט אים גאר ניט געשען. קלייבט בערל בערעס און עסט. זעט ער, אז אביסעלע ווייטער וואקסן שוין זייער שווארצע בערעס, לאזט ער זיך גיין ווייטער. עסט ער די בערעס און טראכט זיך, אז אזעלכע געשמאקע בערעס האט ער נאך קיינמאל ניט געגעסן און וואס פאר א פארגעניג־עס איז אזעלכע בערעס צו עסן. אזוי טראכטנדיק דערזעט ער ווי א שפיץ פון א הויכן ביימעלע איז אנגעוועט מיט שווארצע בערעס, לאזט ער זיך צום שפיץ פון הויכן ביימעלע, איז ווי ער שטייט אזוי און עסט די בערעס פון שפיץ ביימעלע, קומט צופליען א קליין פליגעלע און טוט אים א ביס אין נאז, איז עס אים אזוי פארגאנגען אין נאז ארויף, אז ס׳איז אים פינסטער געווארן אין די אויגן און ער האט אנגעהויבן ניסן. ניסנדיק האט ער זיך געגעבן אזא בויג־איין, אז זיין הארץ האט זיך געעבן א זעץ־ארויף אויפ׳ן שפיץ בלומעלע. באלד האט זיך דערהערט אזא קר־ר־אך, אז אלע מענשן פון שטאט זיינען געקומען צולייפן זעען וואס דאס איז. ווען די מענשן זיינען געקומען, האבן זיי דערזעען דעם אנגעבלאזענעם ליגנדיק אויף דער ערד מיט א געפלאצט הארץ.

ווען די גענעראלן האבן זיך דערוואוסט, אז דער אנגעבלאזענער העלד איז טויט, האבן זיי פאר אים געמאכט א גרויסע לויה. זיינען געקומען מענשן — ווי זאמד! און סאלדאטן פון גאר דער וועלט! און אלע זיינען געשטאנען ארום־און־ארום דעם קבר אויסגעשטעלט. די גענעראלן האבן געהאלטן רעדעס און דערציילט די אלע גרויסע זאכן וואס דער אנגעבלאזע־נער העלד האט אויפגעטאן. דאן האבן אלע סאלדאטן געגעבן א שאס אויס אין דער הויך דריי מאל — פוי! פוי! פוי! און מ׳האט אים פארשאטן, באגראבן און פארטיק.

און דאס איז געווען דער סוף פון מיין העלד בערל דער אנגעבלאזענער.

—(:.)—

לידער

א פישעלע

איך האב געווען א פישעלע,
א פישעלע נאר א׳קליינס.
זי איז געווען א נאדלענע,
א פישעלע א שיינס.
ווען דער פישער קומט,
שווימט זי ביי דעם ברעג,
און ווען דער פישער וויל זי כאפן,
שווימט זי באלד אוועק.

עליק ספרינגמאן, 7 יאר אלט.

—(::)—

מיין קעצעלע

איך האב א קליין קעצעלע,
א־גרויאינקע, א שיינס,
מיט איינעלאך צוויי געלינקע,
א קעצעלע א ריינס.
איינמאל האב איך זי געפונען
ליגנדיק אויסגעצוינן אין שניי.
געלעגן איז זי דוכט מיר, טויט,
און איך האב זיך צעשריען אוי וויי!
אבער ווען כ׳האב זי א ריר געגעבן
האט זי א שפרונג געטאן איבער מיין קני
נו, פרעג איך אייך, וואס איך פארשטיי ניט
ווי אזוי האט זי אפגעלעבט ווי?

לייבל ספרינגמאן, 9 יאר אלט.

—(::)—

זילבן-שפיל

די אותיות פון דעם אלף־בית ווערן צע־טיילט אין צוויי גרופעס: די וואקאלן (די בושטאבן וועלכע העלפן לייענען דאס וואָרט אדער א טייל פונ׳ם וואָרט). זיי זיינען: א, אַ, ע, י, יי, אַ, ו, וי (אנהויב וואָרט שרייבן מיר אזא אי, איי, אי, אַ, אוי,) און די קאנסאנאנטן. זיין זיינען: ב, ג, ד, ה, וו, ז, ט, כ (ך), ל, מ (ם), נ (ן), ס, פ, פ (ף), צ (ץ), ק, ר, ש.

א וואָרט באשטייט פון וואקאלן און קאנסאנאנטן. מיר קענען אים אבער טיילן אויף זילבן (טראפן אדער טיילן). צום ביישפיל, דאס וואָרט לערנען באשטייט פון די וואקאלן ע, ע און פון קאנסאנאנטן ל, ר, נ, ן; און פון די זילבן לער — נען; ווילן מיר וויסן פון וויפל זילבן א וואָרט באשטייט, דארפן מיר איבערציילן די וואָ־קאלן, צום ביישפיל, געווען — די וואָ־קאלן זיינען: ע, ע, און די זילבן זיי־נען גע — ווען (אזא וואָרט איז א צוויי זילביק וואָרט), אנדערע — די וואקאלן זיינען: א, ע, ע, און די זילבן אנ־רע־רע (אזא וואָרט איז א דריי זילביק וואָרט). איינגעקלאמערט — די וואקאלן זיינען: אי, ע, א, ע, און די זילבן איינ־גע־קלא־מערט (אזא וואָרט איז א פיר זילביק וואָרט) און אזוי ווייטער.

היינטיקן פרייטאג לייענען איבער דאס מעשה׳לע געדרוקט מיט גרויסע אותיות, קלייבט אויס די ווערטער פון דריי זילבן און שיקט זיי אונ צו מיר וועלן דרוקן אייערע נעמען. (מיילט אויס די זילבן ווי מיר האבן אנגעוויזן — ווע־ווער־קע־).

—(::)—

וואָרט שפיל

בלויז צוויי קינדער האבן געשיקט ווער־טער מיט די אותיות פונ׳ם וואָרט "באווי־שאווער". זיי זיינען סערעלע ליבקינד און חנה׳לע בראנשטיין. מיר וועלן דאריבער דעם שפיל אפשטעלן און איינפירן א ניי־עס. לייענט אויפמערקזאם די אנווייזונגען פון דעם נייעם שפיל. וועלכער הייסט זילבן שפיל.

ברוז קאסטן

לאה גארדאן, אידנבריידזש: דיין לי־דעלע "מיין קעצעלע" איז זייער שוואך. מיר וועלן עס ניט דרוקן. דיינע רעטעניש־ן וועלן מיר יא דרוקן. און דעם ווארט שפיל קען אזא "נ" פארביטן ווערן אויף אזא "ן".

אהרן מארגאלים: די ווערטער וואס דו האסט צוגעשיקט מיט "געלערנטקייט" זיינען ביי אונז פארלאנגען געווארן. אנט־שולדיק אונז.

מיקי פארקער: דיין מעשה׳לע "די צען ברידער" הויבט זיך אן זייער שיין, אבער דער סוף איז זייער שוואך. באארבעט דאס מעשה׳לע, אדער שיק אונז צו אן אנדערע.

מוסי קינבערג: דיין מעשה׳לע "די פארפלייצונג" איז שוואך. שיק צו עפעס אנדערש.

מיכליע פרייזיס: דיין לידעלע "מיין קעצעלע" איז ניט צום דרוקן, ווייל א סך קינדער שיקן אונז צו אזעלכע גראמען.

שלמה גורמאן דער סוף פון דיין מעשה־לע "די צוויי זין" איז ניט גוט. מיר זעען אבער, אז דו קאנסט שרייבן מעשה׳לאך. שיק צו עפעס אנדערש.

ברכה אסאווסקי: דיין מעשה׳לע "דער מאן מיט דער קראָם" איז צו שוואך צום דרוקן. שיק צו אנדערע מעשה׳לאך.

נחום ראזנבערג: דיין מעשה׳לע "די פויגעלאך" איז ניט גוט. פרואוו שרייבן אנדערש.

לאה וויקער, אידנבריידזש; בערל ראזנ־צוויג, מערקע קורסאן, לילי ראזנבערג: אייערע מעשה׳לאך: "א שעפעלע", "פאר־וואס די וועווערקעס שפרינגען אזוי שנעל" "די וועווערקעס און דאס מיידעלע", "די נאריש און די קלוגע וועווערקעס" וועלן געדרוקט ווערן.

—(::)—

וויצן

דער באק

איינמאל איז געווען א איינעל, האט מען אים א נאמען. געגעבן "באק", ווייל ווען זיין, מאמע פלעגט אים שיקן אין א קראָם, פלעגט ער ניין מיילן ווייט. איינ־מאל האט געטראפן, אז זיין באבע האט אים געשיקט צום קצב. זאגט ער: — באבע, עס איצט צו ווייט צו גיין. זאגט זיין באבע: — באק איינער, אט איז דאך דעם קצב׳ס יאטקע.

צוגעשיקט פון כעמל גוטקין, 9 יאר.

מעשה׳לאך פון קינדער

א מעשה׳לע פון א קאץ מיט אירע קעצעלאך

אמאל איז א מאמע קאץ מיט אירע קינ־דערלאך ארויס אין גאס זוכן עסן. האט די מאמע קאץ געזאגט, היט זיך פאר די הינטס. אבער די קעצעלאך האט ניט געפאלגט דער מאמען און איין קעצעלע אז ארויס אין גאס האט דאס קעצל באמערקט ווי א הונט לויפט זי באפ. האָ דאס קעצל זיך דער־שראקן און איז ארויפגעקלעטערט אויף א בוים און דער הונט נאך איר. האט דאס קעצל צו זיך אליין געטראכט מיין מאמע איז געווען גערעכט אבער איך האב זי ניט געפאלגט.

ראזע ריין, 8 יאר אלט

א שעפעלע

מיר זיינען פארמערס און מיר האבן שעפעלאך. איין שעפעלע איז זייער א שיינע. אירע אויגן זיינען קלארע, אירע הערעלאך זיינען געקרייזלטע און ווען זי איז פרייליך ווייזט זי מע־מע־מע, אלע שעפעלאך קענען זיך ניט איינהאלטן און זיי שרייען אויף מע. אירע מאמע שעפעלע האט זי ליב אים היט זי אפ. איינמאל בין איך געגאנגען אין פעלד, האב איך געזעען ווי די שעפעלאך קייען דאס גרינע גראז און שפילן זיך. די מאמע שעפס איז ניט אפגעטראטן פון איר קינד.

פלוצלונג איז אנגעקומען א בייזער הונט פון א פרעמדן פארס. ער איז צוגע־לאפן צום קליינעם שעפעלע. די מאמע שעפס האט דאס באמערקט, האט זי איר שעפעלע אוועקגעפירט אן א זייט און אליין איז זי געלאפן גלייך אויפ׳ן הונט.

די שעפס האט געוואלט מיט איר קערפער באשיצן איר קינד. דער הונט איז געבליבן שטיין, געקוקט א ווייל אויף דער מאמע שעפס, איז שטיל געווארן און איז אוועק ווייטער. מיר האָ זיך געראכט, אז דער הונט האט זיך דערשראקן פאר דער ליבע פון דער מוטער צו דעם קינד. די מאמע איז צוגעלאפן צום קינד און זי אנגעהויבן לעקן. איך בין אוועק אהיים, און עס דער־ציילט מיין מאמען.

—(::)—

רעטעניש

1. פארוואס טאר א בלעכער ניט וואוינען צוזאמען מיט קיין טאטער?
2. פארוואס טאר א בעדער מיט א בלי־זמר ניט וואוינען צוזאמען?
3. פארוואס טאר א בעל־עגלה קיין סמע־טענע ניט עסן?
4. שווארץ און רונד און האט אן עק?
5. קיינער דרייט עס ניט און דאך דרייט זיך עס טאג און נאכט?

צוגעשיקט פון 5. גארדאן, אידנבריידזש

ענטפערס אויף די רעטעניש פון לעצטער וואך

1. פאר געלט; 2. זיבן יאר. צוגעשיקט פון ראזע דיימאנד; 3. בעבלאך. צוגעשיקט פון ראבעלע ליבקינד.

5. לודוויג
דזשענעראל קארפענטער, קאנטראקטאר
און בילדער
אלע סארטן אלטערייזאנס
סטאר פראנטס און פיקסטשורס
480 באאיר עווע. טעל. 51 431

ראפפערס ראוק

געמאכט אין ווייניפעג

הויך אין באהייצונג קוואליטי
נידעריק אין אש

פרעגט אייער לאקאלן דילער אדער

Fort William Coal Dock
Company Limited

דיסטריבוטארן

PHONE 27 606

טראנספער

פאר אלע צוועקן

קיין דזשאב איז ניט צו גרויס און ניט צו קליין — מיר מיטן איבער אייער פויערניטשור און טראבל.

ערשט קלאסיקע כאדינונג גאראנטירט איך בעט אלע מיינע פריינט און באקאנטע צו ארדערן זייערע

קוילן

דורך מיר. איך וועל עס רעלייווירן צו אייך אין צייט צו אייער בעסטער צופרידנהייט

טעלעפאנירט 52 540

S. SIMKINS TRANSFER
456 STELLA AVE. · PHONE 52 540

אויב אייער ארבייט
איז א דרויסענדיגע

ארזיכערט זיך דורך נעהמען סקאטט׳ס עמאלשאן רעגעלמעסיג דעם גאנצען ווינטער. ס׳איז דער אנגע־נעהמער, לייכטער אופן צו נעהמען קאד ליווער אויל, א רייכער שפייז־טאניק וואס העלפט צו באשיצען נעגען נאסקייט און קעלט. איז לייכט צו פארדייען. יעדער דראגיסט האט עס. אינסטרוקציעס אויפ׳ן באקסעל. פאנגט אן טאקע היינט אוועגד.

SCOTT'S EMULSION
Scott & Bowne Ltd., Toronto, Can.